

Nihilismul inimii

Vlad MUREȘAN

vladmuresan.wordpress.com

Trezirea Abisului

Setea de vid a epocii noastre țâșnește dintr-un obscur fond abisal. Nu știm ce a clătinat Neantul pentru ca el să-și ceară cu atâta furie intruparea istorică. Știm însă că el a devenit *activ*. Trăvialul mundan al negativului are o fenomenologie violentă: așa cum Spiritul este arhitectonic, Neantul este destructiv. Spiritul este genezic, Neantul este parazit. Așa cum Ființa înființează, Neantul nimicește. Trezit din propriul lui vid, Neantul nu aduce nimic cu sine: umbra lui subvertește tot ceea ce poartă chipul Ființei. El acuză toate arătările Ființei de idolatrie, dar numai pentru a le uzurpa. Neantul este supremul uzurpator al Ființei, pentru că pretinde a fi în calitate de non-ființă. Cum el nu poate scoate nimic din propriul lui nimic (*ex nihilo nihil fit*), legiunile lui terestre sunt ceea ce el a răpit Ființei. Tot ce a „adăugat” este o privație. Aparența bogăției aditive ascunde o substracție pauperizantă: 1+(-1) nu este o îmbogățire decât în mod formal. În realitate este o desubstanțializare prin care trupul devine stafie, pozitivitatea este vidată, sterilizare dinamitardă a celor aliați cu anti-grația vidului. Neantul binecuvântează cu o mutilare pe cei ce-i acceptă botezul. Fiii adoptivi ai Abisului sunt cei care nu mai pot să spună decât „nu”. Aceștia sunt eroii nihilismului, cei ale căror „sisteme” aspiră să fie adevărate „găuri negre”, capabile să absoarbă și neutralizeze orice afirmație.

Stratigrafia nihilismului

Distingem diferite straturi de adâncime ale negației, în funcție de facultatea pe care o mutilează. Există grade de profunzime ale destrucției, pentru că nihilismul are vocația *integralității* și odată declanșat el nu se mai oprește, pentru că nu are un „sine” capabil de auto-limitare. El nu se satisface înainte de a fi convertit *totul* după lipsa lui de chip și asemănare. Nu există nihilism „parțial”. El nu poate nega numai *ceva*, lăsând alături o afirmație robustă: legea lui este negația universală. *Nihilismul este catolicismul negației*, și el trebuie să acopere marginile pământului. Aceasta e diferența dintre o simplă critică și nihilism.

1. Există așadar un *nihilism speculativ*, al intelectului. Este cel care, sub toate formele destrucției categoriale strigă: „nimic nu e adevărat”. Totul e atunci minciună și iluzie. Deci pozitivitatea aparentă a lumii este doar negativitatea noastră reală, vâlul ochilor noștri hipnotizați, halucinația transcendentală pură. Gândirea nu stăruie în atingerea ei cu Ființa. Ea este împresurată de un gol care îi ascunde pentru totdeauna Ființa. Nu există o „lumină naturală”, devreme ce noaptea a înghițit ochiul interior al rațiunii.

2. Există un *nihilism etic* (al legii morale). Este cel care, sub toate formele destrucției arhetipale strigă „totul e permis”, dincolo de bine și de rău. Nu există o lege care ar *despărți* binele de rău, totul odihnește în indiviziune. Pozitivitatea aparentă a legii morale este doar negativitatea noastră reală. Libertatea nu mai are o lege care să îi vegheze mișcarea, și ea se simte infinită

în fața oricăror rezistențe. Fiind astfel *impeccabilă* libertatea noastră ar putea odihni în sine, sfântă și inocentă. Și cum totul ar fi gol în jurul ei, ea nu ar avea unde să cadă, devreme ce nici un „infern” nu ar mai fi posibil. Infaibilitatea libertății este crezul (pelagian) al celor care nu mai văd eficacitatea mundană a răului. Postmodernii ignoră că libertatea umană nu este castă și inocentă: ea nu este identică nici cu binele, nici cu adevărul. Răul și minciuna sunt virtualități echipotente ale libertății umane, care este otrăvită din naștere și nu poate fi autentică decât recâștigată. Adevărul este azimutul libertății. Fără adevărul oricărei libertăți, ei pierd orice criteriu anti-malefic.

3. Există un nihilism *estic*: operele de artă ar fi fantome fără sânge. Disocierea lor de ontologie echivalează cu vidarea lor de *viziune* și de *sens*. Ele devin forme care nu revelează nimic: *an-expressionism*, exterioritate fără interioritate, spectacol fără semnificație. Forme care coagulează și manifestă vidul - se manifestă deci numai pe ele în nimicnicia unei suprafețe fără profunzime. Vacuizarea esteticului se realizează prin degrevarea sensibilității de viziune conceptuală și arhetipală, deci prin refuzul unui acces vicariant la sensul Ființei. Nimic nu se mai află în spatele înlănțuirii contingente a formelor, nimic care să depășească forma externă spre un conținut semnificativ, nimic ce să ilumineze cu un sens prodigiozitatea neutră a posibilităților morfologice. Totul este un *vâl*, care flutură în toate direcțiile atâta vreme cât în spatele lui *nu mai trebuie să fie nimic*.

4. Există un *nihilism existențial*. El atinge ceva mai adânc în om: el este nihilismul deznădăjduițiilor. Nihilismul în determinația lui an-esthatologică, de conștiință a „lipsei universale de sens a devenirii” (Nietzsche). Este nihilismul celor neîmpăcați cu vidul lor interior, al celor ce nu activează în direcția prăpastiei pe care ochiul lor nefericit o desfășoară. Cei care se mai leagă încă de *firmament* pentru a supraviețui absenței de sens, în *modul disperării*, într-o experiență agonizantă a Ființei. Cei care navighează în oceanul suferinței, dar care nu pot încă să renunțe la „neajunsul de a fi născut”, pentru că, deși Soarele a dispărut din noaptea lor, un invizibil fir îi ținutiese încă de firmamentul nopții, unde fiecare mai are *steaua lui*. Schopenhauer, Nietzsche, Cioran: toți mai participau la un vector astral care îi diferenția de golul pur, o rezistență împotriva vidului existențial prin *Frumos*, pen-ultima redută a Ființei în fața Neantului. Că exist e clar, dar ce sens poate avea ca *ceva să fie* mai curând decât *să nu fie*, aceasta este unghiul interogativ al disperării. Nihilismul existențial derivă din revelația obscură și inversă a „*violenței*” *evenimentului cosmogonic*, a neclarității fundamentale (pentru noi) a sensului ființei, care confundă darul ființei cu un neajuns, ca și cum neantul ar fi perfect și existența ar fi o fisură în această perfecțiune.

Nihilismul inimii

Dar stratul cel mai profund al nihilismului nu este acesta. Există ceva mai cutremurător decât suferința acestor martiri ai vidului: *imposibilitatea inimii*. Absența sensului, decesul idealității și concilierea afectivă cu vidul provoacă de-

cardializarea, sau *dez-afectarea* profundă a ființei umane. Inima expusă unui astfel de vid (speculativ, etic și existențial) își pierde afectabilitatea și se pietrifică. Acesta este cinismul, *nihilismul inimii*.

Dezumanizarea este acum completă prin cea mai adâncă formă a negației, când cimitirul e complet: „au murit” *intelectul, legea morală, frumosul și sensul*. În fine: *inima*, centrul ființei umane este și ea ucisă. Când vidul a distrus toată arhitectura ființei umane, el invadează nucleul spiritual al omului, „inima”, umanitatea noastră mai adâncă. Atunci în peștera inimii se naște tocmai vidul: noaptea arctică, iar nu focul solar.

Vacuizarea ființei umane, începută cu destrucția facultăților de suprastructură, e desăvârșită cu *imobilizarea spontanității alteritare a inimii*, energia spiritului uman.

Esența vermiculară a cinismului rezidă în: a) *anti-idealitatea* lui și în ii) *anti-cardialitatea* lui.

a) *Anti-idealitatea nihilismului inimii* este stăruirea pe suprafața pură fără verticală celestă. Nihilismul inimii observă în golul său interior moartea tuturor idealurilor, aceste unice mobiluri ascensionale. Devalorizarea universală implică *de-mobilizarea și imobilizarea* totală a unei inimi care nu mai are „pentru ce” să bată. Și când pe noaptea cerului nimic nu mai animă o elevație, atunci deșeurile dezumanizării sunt viermii fără stele ai nihilismului inimii. Cincul vorbește ca un om care sau nu a avut idealuri, sau i-au fost masacrate de viață și se războie cu ultima armă a unui suflet *pietrificat* de suferință și eșec: *insensibilitatea extremă*, adică cinismul. Cinismul este reflexul afectiv al unei idealități avortate.

„Primul semn al pierzaniei este lipsa entuziasmului” (Dostoievski). Când nu mai putem admira, nu mai este nici o picătură de inocență în noi, și putem spune că viața ne-a mutilat, lăsându-ne ființe împietrite.

Cinismul otrăvește „sufletul frumos” (Hegel), inima, rădăcina arhetipurilor care structurează afectiv cosmosul nostru spiritual, înaintea oricărei ordini categoriale. Cinismul se aliază cu toate maladiile, impuritățile și infirmitățile noastre pentru a putea râde demonic de *urmele raiului pe pământ*. Cinismul devine atunci „nebulia” care a pierdut circumcizia pauliană a inimii, umilitatea și castitatea ei fundamentală. Și deoarece conținutul libertății noastre este conținutul inimii noastre, impuritatea noastră cardiacă devine negativitatea voinței noastre, întunecată de propria ei opacitate față de luminozitatea ființei. Numesc lumină a inimii ceea ce trebuie să poată trezi bucuria unui sens în viața unui om. Într-un astfel de dispreț față de orice speranță în castitatea inimii, cinismul se defulează într-o adevărată *fenomenologie a murdăriei mândre de ea însăși*, care colcăie larvar și scatologic, în același timp în care dezvoltă adevărate crize epileptice în atingere cu irizările solare ale valorilor și cu efluviile taumaturgice ale afirmației. Pentru că cine nu mai are bucuria extatică a frumosului și nu mai accede la sublimitatea legii morale decade la condiția unui protozor infecțios al universului.

Golit de adevăr, bine și frumos, omul ajunge o simplă vacuolă digestivă.

Dar cinismul nici măcar nu se poate *bucura* de victoria lui fără ca prin acest moment de *elevație* să își nege inerția cadaverică în fața Adevărului, Binelui și Frumosului, orizontalitatea pură liberă de orice suprastructură a firmamentului de idealuri. Dezabuzați de istorie, în cimitirul pe care o epocă necrologică l-a construit idealității, nu ne mai rămâne decât implozia strigătului mut, pentru că eutanasia nu este decât un avort tardiv.

β) *Anti-cardialitatea nihilismului inimii* este solipsismul afectiv, privat de orizontala comunională. Atunci când îl avem pe altul *numai analitic*, aparența inter-subiectivității dialogale ascunde în adâncuri sciziunea cea mai monstruoasă care sparge unitatea transcendentă originară printr-o veritabilă „fisiune nucleară”. Adevărata unitate inter-monadologică este o *concordie transcendentă*. Dacă spargerea acestui pan-cardism antropologic ar fi completă, epifenomenele acestui seism transcendent s-ar propaga instantaneu: orice agregare inter-monadologică și toți oamenii ar trăi într-o repulsie multilaterală a unei *dis-cordii* fără de scăpare. Inima este spontană și receptivă, donatoare și primitoare. Este conținutul originar al mundaneității noastre, al deschiderii noastre transcendente la lume. Este atitudinea primordială. Dacă lumea este expresia unei absolute Iubiri, atunci *Axis Mundi* este Cordul transcendent care vascularizează rădăcina transcendentă a omenirii.

Inima: mai întâi, și *numai datorită ei*, noi vizităm și găzduim. Frumusețea naivității donatoare a inimii este că întredeschide viziunea inocenței iubirii, în care, *pentru un moment măcar de bine-cuvântare*, oamenii nu mai sunt bestii mașinale care prostituează mărgăritarele persoanei în noroiul anonim al speciei. Trezirea inimii poate reabilita tot ceea ce a distrus furia scepticismului. Chiar dacă la nivelul suprastructurii ești „cinic”, iubind accepți divinul în lume, pe care darwinismul nu poate să-l scoată din „somnia materiei” sau din tribulațiile oarbe ale „genei egoiste”.

Impasibilitatea inimii poate primi numele de *solipsism afectiv*, pentru că inima, cea mai subtil asimilatoare și mai spontan donatoare, este încremenită. Or viața întreagă emană din mișcarea pulsatorie a *inimii care animă*: împietrirea centrului nostru vital este împietrirea vieții noastre întregi. Inima nu mai bate *pentru ceva*, deoarece nu mai bate deloc. Cinismul are o cardiogramă plată. Punctul terminal al nihilismului nu poate fi deci decât *moartea inimii*.

Cinismul este cea mai profundă fractură cardiacă a umanității. Dacă scepticismul vrea să dizolve suprastructura intelectuală, cinismul incinerează rădăcina ființei umane, *anima naturaliter christiana*, sediul purității și al energiei unificatoare între oameni. Orice inter-subiectivitate de suprafață rezidă pe o inter-cardialitate de substrat. Există o spontaneitate cardiacă, o recunoaștere cardiacă: îl avem pe altul *prin inimă*, prin adeziunea inocentă a inimii, antecedentă recunoașterii intelectuale.

Sub *consensul noetic de suprafață* subzistă o *concordie transcendentă de substrat*.

Atunci cinicul este un exemplar mutilat, pentru că este incapabil să mai participe la marea unitate cardiacă a umanității, la iubirea tuturor pentru toți, care nu este *actuală* tocmai pentru că este, totuși, *posibilă*. Cinicul este *un dez-afectat in-afectabil* care și-a pierdut rădăcina afectelor, castelul tuturor îngerilor, inima. El intră în *discordie* cu umanitatea, și lasă să triumfe noaptea

într-o inimă vacuizată. Nimic nu se mai poate da, nimic primi.

Despre împlinirea nihilismului

Nihilismul a fost determinat în primul rând ca *depășire (transvaluare) a tuturor valorilor (Umwertung aller Werte)*. Dar valorile sunt singurele care pot orienta ființa umană pe drumuri care trebuie să poată *merita* parcurse. Nihilismul este atunci moartea entelehiei sensice, a existenței-întru-sens. Fără o valoare-țintă care să dea direcție, nimic nu merită atins. Devalorizarea rezultă într-o „a-destinație”, o prodigialitate filială fără conversie paternală, sindrom an-axial al unei oceanități fără puncte cardinale.

„Nihilismus: es felt das Ziel; es fehlt die Antwort auf das Warum” (Nietzsche).

Decapitarea sensică, anti-entelehală, produce însă *izotopia axiologică a lumii devalorizate*. Neutralizarea axiologică este împlinită numai când totul este „devalorizat”, iar deșertul e complet. Nimic nu merită mai mult, și totul e la fel. Numai acesta este nihilism. Orice falsă recuperare trădează integralitatea auto-mișcării vidului pur, și lasă Ființa să se întrupeze.

Profeții acestor vremuri crepusculare trădează ei înșiși stăpânul pe care-l servesc atunci când prezic că numai consumarea și împlinirea nihilismului ar lăsa ceva, *Altceva*, să advină. Cum să consumi nihilismul până la capăt? Dacă accepți că *există ceva dincolo* de el, l-ai și trădat deja.

Ce vrea să însemne deci experimentarea terminală a nihilismului, cum vor să ne învețe profeții resemnării în fața proiecției istorice a Abisului?

α) Mai întâi nihilismul trebuie să însemne *oprire*. Izotopia axiologică pură nu are relief. Nihilismul suspendă orice topografie valorică, într-un fel de „moarte termică” a cosmosului axiologic, printr-o egalizare și nediferențiere pură. Dar când totul e egal, indecizia *paralizează voința*, și viața nu mai poate avansa. Când nu mai există un vector sensic, scop vizat, totul cade în aleatorism direcțional indecidabil: „devenirea mai nu urmărește nimic”, și „nu e nimic de atins” (Nietzsche). De ce să încuviințăm unei direcții mai curând decât alteia? Deziluzia oricărui scop produce deziluzia unei vieți: *kein Ziel, kein Sinn. Kein Sinn, kein Leben...*

Trăirea terminală a nihilismului e deci *încremenirea*, moartea. Atâta vreme cât încă urmărim ceva, mai vizăm ceva „pe drumul vieții”, trădăm vidul pentru Ființă.

β) Mai apoi nihilismul înseamnă *rătăcire*. Nedeterminarea și nediferențierea, dacă nu paralizează voința și mișcarea, viața avansează, dar peste tot și nicăieri, într-un nomadism a-destinal al derelicției. Când nu mai urmărești nimic, deși te miști, te îndrepti spre pretutindenii venind de nicăieri. Nu poți să prinzi vreo rădăcină, ai devenit doar un lichid. Această devenire a-teleologică, nu este moartea, dar este neodihna veșnică, precum damnația eternă. Trăirea terminală a nihilismului este aici o devenire fără mântuire, o veșnică surprare în lipsa de reper. Atâta vreme cât am găsi un rost fertil la înrădăcinare, am trăda vidul pentru Ființă.

Dacă în trăirea nihilismului ca *încremenire* puteam vedea pierderea vieții în moarte, în trăirea nihilismului ca *rătăcire* putem vedea pierderea vieții în ea însăși: prima împlinire a nihilismului trebuie să stingă viața, într-un final fără finalitate, a doua o face infernală, răpindu-i orice repaos salvator, orice împlinire finală.

Cel mai adânc obstacol împotriva nihilismului e *inima*. Dacă vrem să împlinim nihilismul, atunci trebuie să consumăm o *arheologie destructivă integrală*. Numai când am reușit *în noi* să împlinim extrem anihilarea, putem să spunem că am terminat. Numai când am distrus *în noi* sensibilitatea transcendentă, vom fi atins finalul. Imperiul nihilismului va fi atunci triumfător. Și omul se va fi anihilat. Atunci numai va fi el cu adevărat copilul adoptiv al Neantului.

Înțelepți și profeți ne hipnotizează să capitulăm în fața operei istorice a Vidului: nihilismul trebuie împlinit. El nu trebuie numai *lăsat* să incinereze urmele Ființei în istorie, el trebuie și *ajutat*. Înțelepciunea lor e alta însă decât fapta lor. Atunci când ei vor fi capabili să *nimicească* efectiv, și nu doar cu cuvântul, atunci vor dovedi că nihilismul poate fi vreodată împlinit. Atunci când vor putea ucide, *când vor putea aduce astfel de ofrande Neantului*, când inima lor va fi vidă, numai atunci vor fi evacuat Ființa, deci vor fi împlinit anihilarea.

Până atunci Ființa rezistă nu doar în Sine, ci și în orice inimă.

NOTĂ

Moștenirea lui Nietzsche, acest protopărinte al „nihilismului european”, este vie. Opera capitală a acestei probleme este *Wille zur Macht* (I, *Der europäischer Nihilismus*). El profește construirea unei noi lumi pe voința de putere, nu pe forțele decadente care au nevoie să pozitivizeze un „dincolo” ce nu este, și să depozitiveze un „dincoace” ce este, un veritabil nihilism recurent, care celestizează neantul, în același timp în care aneantizează pământul.

El „găsește neantul în spatele tuturor idealurilor” (*Jenseits von Gut und Böse*, VIII), și deconspiră „neantul ceresc” (*Also sprach Zarathoustra*, VI). A se consulta și Eugen Fink, *La philosophie de Nietzsche*, Minuit, Paris, 1965, pg. 151-228), Michel Haar, *Nietzsche et la métaphysique*, Gallimard, Paris, 1993, pg. 17-64) și André Comte-Sponville (ed.), *Pourquoi nous ne sommes pas nietschéens*, Grasset, Paris, 1991.

Heidegger este al doilea mare moment al acestei deveniri, care cuprinde cu gravitatea privirii sale destinul nihilist al „Apusului”, nume el însuși predestinant-crepuscular: Martin Heidegger, *Nietzsche*, II, Gallimard, Paris, 1991, pg. 29-319. Aici este dezvoltată cu cea mai mare pregnanță teza împlinirii nihilismului.

Gianni Vattimo, *La fin de la modernité*, Seuil, Paris, 1987, interpretează clasic pentru care nihilismul nu mai este un simplu impas, ci un *proiect* care rămâne de împlinit: conștientizarea universalei lipse de fundamente ar trebui să dezvolte o „raționalitate non-fundațională”, adică o utopică investire cu sens (de către omul pseudo-eroic) a incomensurabilului Abis, o adevărată (și neverosimilă) raționalizare *antropică* a iraționalului *abisal*, un faustism supraumanist care reia fantasma impotentă a „Supraomului”. Pentru conținutul acestei false împliniri, ultima lui carte: *After Christianity*, Columbia University Press New York, 1992.

Deasemenea, nu ne putem dispensa de Emil Cioran, *Précis de décomposition*, Gallimard, Paris, 1977, (mai ales pg. 56-59 și 149-151). Două lucrări de sinteză se mai pot dovedi utile: Stanley Rosen, *Le nihilisme. Un essai philosophique*, Ousia, Bruxelles, 1995 și Denise Souche-Dagues, *Nihilismes*, PUF, Paris, 1996.

Privitor la cinism, este clasică deja Peter Sloterdijk, *Critique de la raison cinique*, (Christian Bourgois, 1987), inspirată de Nietzsche și Cioran (vezi magistralul text despre Diogene, din același *Tratat de descompunere*).

Determinarea *cinismului* ca *nihilism al inimii* ne aparține: considerăm deci cinismul ca un corlar cardiac necesar al nihilismului, asociere deja evidentă, credem, la Nietzsche care distrugând „religia iubirii”, a „inimii” devine, cu necesitate, un veritabil „profesor de bestialitate” și profet al unui veritabil ecarisaj antropologic, dovada că somnul rațiunii pure naște monstrii impuri: „slăbănogii și degenerații trebuie să piară: acesta să fie primul principiu al iubirii noastre de oameni” (cf. *Antichristul*, Ed. Apostrof, 1996, pg. 10).

Această corelație logică dintre *cinism* și *nihilism* este piesa de rezistență împotriva înțelepciunii privitoare la „împlinirea nihilismului”

Jean-Luc Marion, *Dieu sans l'être*, Quadrige-PUF, Paris, 1991. Nihilismul, acceptat aici ca și crepuscul al idolilor, sensibili sau inteligibili, devine șansa unei deschideri destinate a accesului la un divin disociat de propria lui ființă (eliberat de ontoteologie), și devenit iubire (*agape*). Aici însă se confundă sensul abisal și catastrofic al nihilismului cu apofatismul. Dar negativitatea în apofatism este numai un moment al revelației naturii suprafințiale și supradeterminate a divinului. Spre deosebire de nihilism, negația este aici numai un moment al sesizării caracterului supra-rațional al *Afirmăției supradeterminate*.

Ideea împlinirii nihilismului se fondează pe supoziții providențialiste, „necesitariste”, care fac din Hegel (printr-o „viclenie a Rațiunii”) adevăratul patron al ideii de „împlinire a nihilismului”. Într-adevăr, orice postmodern (și nihilist) acceptă spontan exact ideea celui mai mare adversar al tuturor însărcinărilor deconstructive care animă devenirea nihilismului european, începând cu Heidegger care spunea (*La Phénoménologie de l'Esprit de Hegel*, Gallimard, Paris, 1984) că sarcina cea mai mare a filosofiei este destrucția ontologiei speculative hegeliene.

